

Blómlegt æðarvarp á hlaðinu

Sigríður H. Sigurðardóttir, æðarbóni í Norðurkoti, við Sandgerði á Reykjanesi og maður hennar Páll Þórðarson smiður hafa nytjað jörðina sem afi hennar og amma byggðu upp í tólf ár. Þar er fuglalífið blómlegt allt í kring og tegundirnar sem sveima um landareignina eru í tugatali. Hér er gosenland fiðraðra dýra sem hafa hér viðkomu á vorin áður en þau hefja flugið að hausti yfir Norður-Atlantshafið.

Sigríður er í fullu starfi sem stuðningsfulltrúi í Grunnskólanum í Sandgerði en Páll starfar sem smiður í Reykjavík og því fer mestallur aukatími beirra hjóna í vinnu við æðarvarpið.

„Við bjuggum inni í Keflavík áður og það þurfti ekki að toga hann Pál minn hingað, enda hafði hann verið hér öllum stundum á máva- og tófuveiðum. Við keyptum af föður mínum, Sigurði K. Eiríkssyni, sem hafði nytjað jörðina um árabil en það voru főðurramma og -afi sem bjuggu hér upphaflega. Afi kom af stað æðarvarpinu hér árið 1936 en þá voru hér nokkrar kollar. Hann fór að hlúa að þeim og svo urðu fleiri næsta ár. Síðan jökst þetta alltaf en svo voru það faðir minn og bróðir sem keyptu jörðina af ömmu,“ útskýrir Sigríður.

Gott dúntekjuár

Þegar Sigríður var að alast upp bjó fjölskyldan í Keflavík og síðan Garðabæ en á sumrin dyöldu þau í Norðurkoti í gamla húsi ömmu hennar og afa, bannig að Sigríður á góðar minningar frá æskuárunum við æðarduntinslu.

„Ég og bróðir minn unnum við dúntekjuna þegar við vorum ungligar, svo þetta er orðin góð venja. Þetta eru á bilinu 25-30 kíló sem við erum að fá hér árlega af dún og um 1600-1900 hreiður. Mest hefur þetta farið í 1980 hreiður hjá okkur. Lægð var í fyrra og árið þar á undan en núna er þetta að koma aftur upp, ætið skiptir miklu máli fyrir afkomu varpsins. Það var gott æti núna í vor, enda byrjaði varpið fyrr en oft áður, þá nær kollan að fíta sig upp snemma en hún svæltir sig meðan hún liggur á. Þær eru 28 daga á hreiðinu og margar koma á sama hreiðið ár eftir ár,“ segir Sigríður.

Ungarnir stoppa stutt við í hreiðinu, eða um sólahring. Oft þvælast ungarnir svo í aðra ungháópa og geta verið frá einum og upp í 30-40 ungar með sumum kollunum.

„Við höfum verið með dekk til að skýla þeim en annars eru þær mjög hrifnar af því að fara inn í lága runna. Það tekur okkur two daga að fara rólega en vel yfir allt varpið í dúntekjunni. Það skiptir miklu máli að hugsa um fuglana og ég vil meina að rólegur umgangur hafi bara góð áhrif. Það spekir þá og gerir þá þægilegri í umgengni. Við höfum það fram yfir flesta aðra æðarbændur að þetta er við dyrnar hjá okkur og við höfum gott útsýni úr úr húsinu hjá okkur yfir varpið.“

Tófan veldur usla

Timabil friðlysingar er frá 15. apríl til 14. júlí og á þeim tíma er mikil vinna fólgin í því að vakta landareignina.

„Betta er ofboðsleg vinna, því við vöktum hér allan sólarhringinn fyrir

vargnum ásamt eigendum jarðarinnar við hliðina á okkur, Fuglavík. Það eru mikil leiti í fuglinum þegar vargurnirinn nálgast svo það fer ekki á milli mál, yfirleitt hópast þeir saman út á tjörnina hérla hjá okkur og þá fer Páll minn og pabbi oft með honum, af stað til að veiða rándýrið. Við höfum svo þrjá minkahunda til aðstoðar þegar það á við.

Við erum búin að setja nót meðfram veginum til að varna því að refurinn komist í varpið, en enn er leið fyrir hann niður við fjöruna. Hann kemur oftast á nótturni en lætur líka sjá sig á daginn. Við vöktum frá því í byrjun maí og framundir seinnipart júlimánaðar. Þetta myndi ekki ganga öðruvísi í með vaktaskiptum og að við séum hér nokkrir aðilar sem hjálpuðum að. Tófan veldur rosalegum usla og það er sérstaklega vondur tími þegar hluti af ungunum er kominn úr eggjum og aðrir að klekjest út. Þá yfir gefur kollan oft hreiðrið með þá unga sem eru tilbúnir en hinir verða eftir og drepast,“ útskýrir Sigríður.

Vinna við varpið allt árið

„Við höldum áfram þegar friðlysingin er búin, alveg þangað til ungarnir eru komnir niður í fjöru og orðnor vel fleygir. Frá því í vor höfum við veitt ellefu tófur hér í kringum okkur. Við erum allan veturninn að undirbúa varpið með því að halda minkunum niðri en Palli minn er með minkaleitina fyrir bæjarfélagið og er á ferðinni allt árið með minkahundana. Þannig að þetta er stöðug vinna og þegar varpinu sleppir hefjumst við handa í samstarfi við Suðurlandsskóga að planta trjám hér á landareigninni, en síðastiðin sjö ár höfum við plantað um 600 plöntum á ári og er þar mest af viðinum sem við setjum niður,“ segir Sigríður. Aðspurð um krígerið sem sveimar allt í kring á landareigninni og ónæði af fuglinum svarað hún: „Kráan er alltaf að aukast, á kvöldin og nótturni er rosalega mikil af henni hér en hún jökst eftir að við girtum fyrir ofan með nótinni. En það er svo skrýtið að það hefur ekki komist upp einn einasti kríuþingi hér í fjögur ár. Hún verpir hér og ungar út en síðan liggja ungarnir eins og hráviði um allt og það stafar líklega af ætisleysi. Það er ekki slæmt að hafa kríuna, hún djöflast í tófunni sem sækir mikil í egg hennar og lætur okkur vita að eitthvað sé að.“

Eiginmaður Sigríðar, Páll Þórðarson, starfar sem smiður en mestallur frítimin fer í að vaka varpið og að halda vargnum frá því.

Seldur til Japans og Þýskalands
Sigríður og Páll maður hennar senda mestallan dún frá sér og hafa ekki framleitt sjálf úr honum vegna tímaskorts, nema að óverulegu leyti fyrir vini og vandamenn.

„Við þurkum dúninn og grófhreinsum hann en síðan sendum við hann til Rúmars í RR Dúnþreinsunum í Borgarnesi, sem fullhreinsar hann. Fjaðratínsla fer fram í gegnum hann hjá öðrum aðila í Vogum á Vatnsleysuströnd. Síðan er dúninn seldur út, aðallega til Japans og Þýskalands,“ segir Sigríður.

„Við byrjum að taka dúninn þegar útunguninn hefst. Þegar líður á varpið fórum við að hreinsa allan dúninn úr hreiðunum og setjum þurr hey í staðinn. Það er mikill dúninn í ár og vegna veðurfars er hann búinn að vera skraufaþurr og finn. Um miðjan júní erum við búin að taka allan dún inn. Í lok júní geng eg síðan aftur svæðið til að kanna hvort eitthvað hafi bæst við. Það er ekki gott að tína dúninn þegar er rigning eða mikil rok en við höfum ekki þurft að taka inn blautan dún undanfarin ár þar sem tiðarfarið hefur verið gott hér. Það er mikilvægt að nýta vel veðrið og þurrkinn. Þannig er þessu að vissu leyti öfugt farið hjá okkur en öðrum bændum með það að við viljum þurrkinn en þeir vilja bleytu fyrir sprettuna.“

Fimmta kynslóðin í dúntekju
Ljóst er á samtali við Sigríði að hún hefur mjög gaman af öllum fuglategundunum sem tekið hafa sér bólstað í nágrenninu og gefa staðnum sérstakt yfirbragð. Á hlaðinu setur hún braðaefganga í hól og eitt sinn taldi Palli 160 fugla í og við hólinn, sem virðast líka brauðmolarin vel.

„Það er svo gaman að þessu þegar fuglarnir byrja að koma inn á vorin og oft eru þetta sömu fuglarnir sem maður þekkir. Ein kollan hér er til dæmis mjög sniðug en fyrsta ári lá hún eingöngu á dún og ekki egg kom hjá henni, síðan var það sama næsta ár á eftir hjá henni bannig að ég setti egg úr öðru hreiðri til hennar sem klakist út og hún fór með ungnan. Næsta ár á eftir setti ég síðan þrjú egg hjá henni og það er alltaf sama sagan, það eru engin egg en fullt af dún hjá henni bannig að við grínustum með að þetta sé afbragð staðgöngumóðir.“

Það er algengt að séu á bilinu 4-6 egg í hverju hreiðri en í ár voru oft

Sigríður Hanna Sigurðardóttir, æðarbóni í Norðurkoti við Sandgerði, heldur hér á tveimur efnilegum ungmum.

Ómmustelpurnar Sólveig Hanna og Amelía Björk, sex og níu ára, horfa á tjaldsunga í hreiðri síðastliðið vor. (Myndir: GHJ, TB og úr einkasafni.)

6-8 egg í hreiðri,“ útskýrir Sigríður og segir jafnframt:

„Það er heilmikill umgangur um varpið, við göngum hér mikil um og það hefur góð áhrif á kollurnar, þessi rólega umferð. Þetta er rosalega gefandi og skemmtilegt og börnum finnst sérlega gaman að fá að taka þátt í þessu með manni. Núna eru

ómmustelpurnar mínar, Sólveig Hanna og Amelía Björk, sex og níu ára gamlar farnar að skottast með mér og þær eru ótrúlega drjúgar og gott að hafa þær með sér. Þær eru fimmta kynslóðin hér sem er alin upp í dúntekjunni svo ætli við höldum þessu ekki eitthvað áfram, ég reikna með því.“ /ehg

Sigríður sýnir hér Emblu Ísól Ívarsdóttur hvernig bera skuli sig að við dúntekjuna.

Fuglalífið við Norðurkot er mikil og fjölmargar tegundir sem fljúga þar um það að æðarfuglinn sé ákvæðum stalli.